

ER GRØNLANDSK KORSANG VED AT STAGNERE?

Nogle betragtninger med udgangspunkt i Grønlænderkoret MIK's grammofonplader („Grønland kalder“, I–VI) (KGH og Bob-records)

Af Knud Wissum

Findes der mon i verden nogen vokaludfoldelse, der på een gang kan være så fascinerende, hjertegribende ægte og så øresønderflækkende falsk og rædselsfuld som det, man kalder grønlandsk korsang?

Ikke uden sentimentalitet mindes man sit første møde med firstemmig, grønlandsk menighedssang; en karsk og sund, tankevækkende oplevelse, der senere er blevet fornyet og forstærket. Og med oprigtig glæde genkaldes i erindringen en optræden af det Motzfeldt'ske fåreholderkor under en fest i Narssaq eller den spontane, firstemmige friluftsudgave af flagsangen *erfalassorput*, sunget af bjørneskindsklædte Thule-eskimoer under et jubilæum i Q'anaq. Og aldrig glemmer man skolebørnenes glade sang omkring kateket Simon Nielsens juletræ i Q'ôrnoq.

Ved afspilning af disse båndoptagelser fra min tid ved Grønlands radio står de enkelte situationer altid plastisk levende i hukommelsen og fremkalder automatisk en vis kildrende fornemmelse af her at have stået overfor noget smukt og ægte grønlandsk folkekultur, til trods for, at hver enkelt af disse sange – berøvet deres miljø og afspillet uden kommentarer i højttaleren – faktisk lyder overordentlig forfærdeligt!

Lad os for en gangs skyld være ganske ærlige og objektive, afskrive det følelsesmæssige og konstatere: Grønlandsk korsang (i kirker, forsamlingshuse, skoler eller slet og ret i fri luft) efterlader nok et dybt indtryk på den fremmede, men unddrager sig enhver saglig musikalsk bedømmelse efter europæisk målestok. Det paradoksale er dog netop, at al grønlandsk korsang hviler på europæisk (dvs. dansk og tysk) tradition. Bortset fra trommesangene er alle grønlandske sange formuleret i europæiseret stil. Dermed være naturligvis ikke sagt, at der ikke findes gode grønlandske sange – skabt af grønlændere. Der er oaser, grundlagt af foregangsmænd som Rasmus Berthelsen, Henrik Lund, Jonathan Petersen, Peter Olsen, Frederik Nielsen o. a. Disse mænd har skrevet tekster af stor poesi og visdom, ord med bred folkelig appel, der meget vel kan lignes med en Grundtvigs eller Aakjærs, men tonedrag-

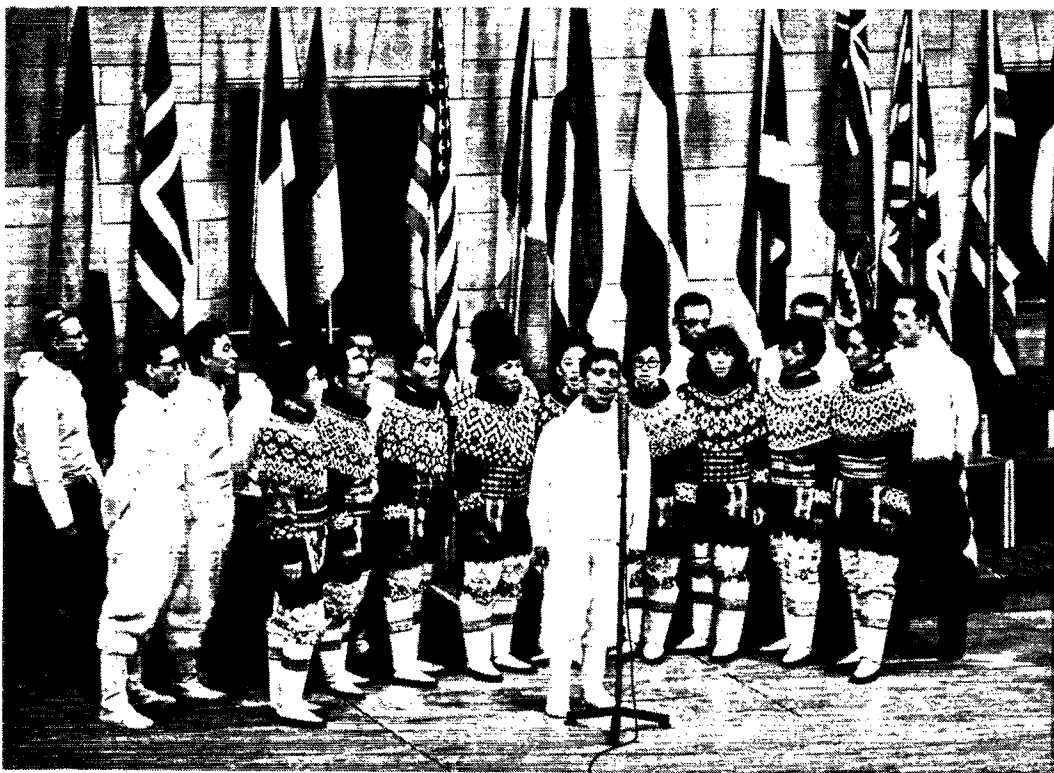
Foto: Knud Wissum.

Dronning Ingrid hilser på et af grønlandertruppen MIK's medlemmer Ilanguak Jensen (Thule), der foretog afsløringen af Knud Rasmussen statuen ved Øresund. (Dec. 1963).

ten er og forbliver europæisk. Om noget eskimoisk musikalsk særpræg er der overhovedet ikke tale. Det samme gælder de såkaldte „grønlandske danse“, som i deres oprindelse alle kan føres tilbage til europæiske kilder, jfr. melodien *manîtu-liardluta* („På vej til Sukkertoppen“ – *Grønland kalder*, 4), der er identisk med en tysk studenterdrikkevis *„Karamboli-krambamboli“*. Man hører ofte, at „grønlænderne er et meget musikalsk folkefærd!“ Det er efter min mening noget vrøvl. Sangglæde og musikalitet hænger naturligvis sammen, men er to forskellige begreber. „Jamen, grønlænderne synger jo altid firstemmigt. Så må de da også være mere musikalske end danskerne,“ vil mange indvende.

Dertil er mit svar, at grønlænderne i århundreder har været ret sparsomt og ensidig kulturelt påvirket. Faktorer som klimaet, de store afstande, isolationen har ganske enkelt tvunget menneskene til at udnytte den megen (vente)tid til et specielt fællesskab i tale, sang og anden underholdning. Oprindelig hed dette tidsfordriv *sagnfortælling, trommesang, lampeslukningsleg*; efter kristendommens indførelse afløstes de af *prædiken, salmesang* og *dansemik* til spillemandstøner. Dette er natur-

ligvis stærkt forenklet. Men fælles for alle disse begreber var, at man gav sig god tid til at lytte, tale, synge og danse. Jeg har tit beundret grønlændernes skarpe hukommelse for talte og sungne tekster. Ligervis deres udholdenhed på dansegulvet, kort sagt den energi, hvormed de hengiver sig til sang og dans. Man nyder samværet intenst. Nyder nuet. Blæser på tid og sted. Der er så meget, der skal høres nyt og fortælles videre. Den, der kommer med en ny sang eller dans, er sikker på at blive populær. Og hvor er grønlænderne hurtige til at nemme nye udtryksformer! Missionærernes firstemmige salmer og åndelige sange tilegnedes relativt hurtigt. Der skabtes en traditon for at synge firstemmigt så stærk, at grønlænderne den dag idag automatisk finder deres vanebestemte plads i sopran-, alt-, tenor- eller basgruppen, idet man benytter nogle få faste klichéer, der passer til et meget stort antal danske og tyske melodier. Man synger med for fuld hals og af et ærligt hjerte! Men dette bør ikke forveksles med musikalitet. Synge kan ethvert folk. Nogle synger solosang eller i parallelle kvinter. Andre lægger særlig vægt på det rytmiske. Atter andre synger firstemmigt, og walisere og hollændere gør det eksempelvis kønnere end grønlænderne.

*Knud Kleist og grønlændertruppen MIK
synger om den unge fanger, der går »quivitoq«.*

Foto: Knud Wissum.

I vor tid har grønlandsk ungdom med forbløffende nemme tilegnet sig en række genrer indenfor europæisk popmusik, både melodier og tekster og danse. Ja, forfladigelsen er sket så hurtigt, at den savner et europæisk sidestykke. Skyldspørgsmålet lader vi ligge. Konstaterer blot, at ansvarlige grønlændere med sans for det bedste i landets sang og musik føler sig foruroliget og spørger sig selv, hvorfra en fornyelse kan komme? Om man ikke i højere grad kunne samle sig om de allerede skabte værdier og intensivere dyrkelsen af dem. De bedste grønlandske sange – lad dem nok så meget være komponeret efter europæisk mønster – ejer dog en tekstlig og musikalsk skønhed i både form og indhold. De er stadig i stand til at sige noget væsentlig til grønlænderen af idag. Og her er det, at *Grønländerkoret MIK* kommer ind i billedet som formidler.

Efter adskillige artikler om og radioudsendelser med MIK, efter udgivelsen af 6 grammofonplader (*Grønland kalder, I–VI*) og den vellykkede turné langs vestkysten i sommeren 1965 behøver MIK ikke nogen nærmere præsentation. Som musikalsk gruppe har den forlængst bevist, at den ikke bare kan underholde et dansk og internationalt publikum med grønlandske sange og danse, men også har vundet sine landsmænds hjerter og respekt. Intetsteds har MIK fået et så spontant og hjerteligt bifald som i Grønland! Hvorfor?

Fordi grønländerkoret MIK ikke alene synger nye grønlandske sange, men også synger de gammelkendte og elskede i nye korarrangementer – professionelt udarbejdet med tilbørligt hensyn til komponistens intensioner i melodi, harmoni og rytme. Med al respekt for grønlandske komponister, så er det kun et fåtal af dem, og ligeledes et fåtal af deres kompositioner, der hæver sig op over et meget beskedent niveau og viser noget egentligt særpræg. Jeg håber, at man trods disse hårde ord forstår min respekt og dybe beundring for de lødige undtagelser, der bekræfter reglen. Undtagelser er der så sandeligt.

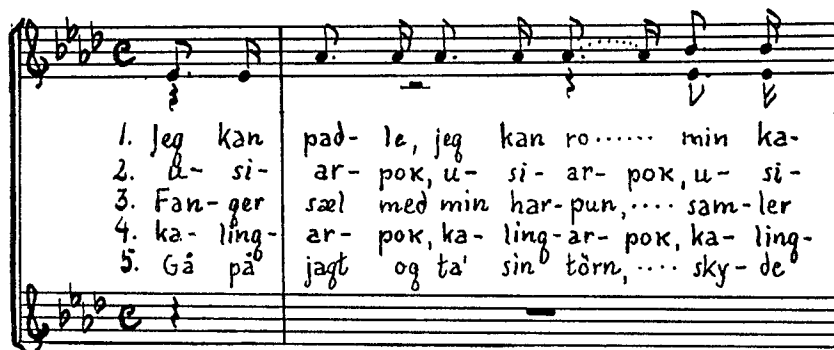
Henrik Lunds *ilāne únulermat* („Aftensang“ – *Grønland kalder, I*) er min yndlingsang, en poetisk aftenstemning, der tåler sammenligning med Ingemann og Weyses „Der står et slot i vesterled“. Og tag en sang som Peter Olsens *Kågssagssuk* (*Grønland kalder, I*), en aldeles udmærket melodi, som næsten trygler om et nyt, sangbart korarrangement. Jeg er sikker på, at Peter Olsen ville have frydet sig over MIK's nye version, hvori de forskellige stemmegrupper efter tur tildeles en vigtig melodi-rolle, mens de andre så at sige akkompagnerer (nynner). Der fortælles jo en historie – også i musikken. Forte og piano veksler hørligt. Der tages hensyn til overgang fra een linje til en anden, så sætningsdannelsen ikke nødvendigvis afbrydes af den sædvanlige, højlydte luftindsugning efter hver linjeslutning. Det er nogle af disse ting, MIK har tilført grønlandsk korsang.

Jeg har hørt folk sige: „Det lyder ikke grønlandsk. MIK synger jo rent!“ Svaret

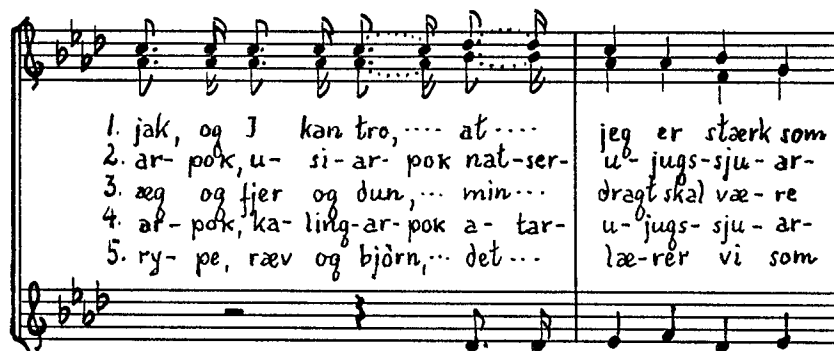
grönl. tekst: Anonym
 dansk tekst: Knud Wissum

anonym folkevis
 arr.: Henning Elbirk

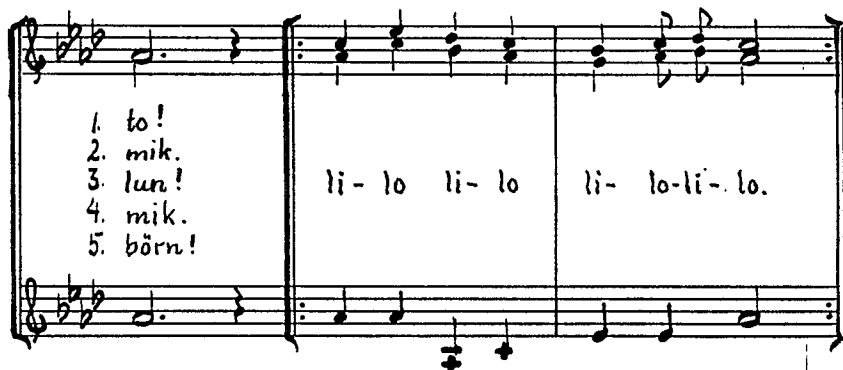
Den lille fanger (usiarpok)

1. Jeg kan pad-le, jeg kan ro..... min ka-
 2. a- si- ar- pok, u- si- ar- pok, u- si-
 3. Fan- ger sæl med min har-pun,.... sam-ler
 4. ka- ling- ar- pok, ka- ling- ar- pok, ka- ling-
 5. Gå på jagt og ta' sin tørn,.... sky- de

1. jak, og I kan tro,.... at.... jeg er stærk som
 2. ar- pok, u- si- ar- pok nat-ser- u- jugs-sju- ar-
 3. æg og fier og dun,.... min... dragt skal væ- re
 4. ar- pok, ka- ling- ar- pok a- tar- u- jugs- sju- ar-
 5. ry- pe, ræv og bjørn,.... det... læ- rer vi som

1. to!
 2. mik.
 3. lun!
 4. mik.
 5. børn!

li- lo li- lo li- lo-li- lo.

er: „Hvorfor i alverden skulle grønlandere ikke synge rent og præcist, når deres korsang i hele sit tilsnit er europæisk?“

Grønlandske kor må sandelig lære at synge rent og ikke for tid og evighed affinde sig med, at når det altid har lydt falsk, så må det ergo være et grønlandsk kendetegn, et udslag af grønlandsk mentalitet. Hvordan kan man være et musikalsk folkefærd, når man synger så falsk! Falske harmonier er slet og ret grimme harmonier – så enkelt er det. Langsomt tempo, upræcis intonation, u-egal stemmeføring har intet som helst med grønlandsk mentalitet eller musikalitet at gøre. Det er kun et spørgsmål om gode eller dårlige stemmer og gode eller dårlige dirigenter.

At grønlandsk korsang – oplevet under de givne primitive forhold – alligevel kan være en uforglemmelig oplevelse, er en anden sag. Det væsentlige er, at *smuk musik* bliver den aldrig, før den bliver ren. Sandhedsbeviset for, at grønlandsk korsang *kan* udføres præcist og rent uden at blive kedelig eller uniformeret, har grønlander-koret MIK ført.

Noget helt andet er, at der stofmæssigt tiltrænges en fornyelse. Man kan ikke i længden blive stående ved *Rasmus Berthelsen*, *Henrik Lund* og *Jonathan Petersen*. Der skal ikke alene nye klange og rytmer til. Der må også skabes nye tekster om alle de moderne begreber, som er indgået i den grønlandske hverdag. Findes der overhovedet en tidssvarende sang om flyvemaskinen, om rejekutteren, om højhuset, om børnehaven, om fabrikken?

Hvis grønlandsk sang ikke skal stagnere, må indfødte digtere og komponister altså tage moderne emner op. Nogle har allerede gjort det, eksempelvis *Frederik Nielsen*, *Hans Lyng* og *Jonathan Motzfeldt*, men de konkrete resultater kan dog stadig tælles på ti fingre.

MIK har forsøgt at bryde en lanse for nyere grønlandsk kormusik, og jeg vil gerne her omtale mit samarbejde med daværende teologistuderende *Jonathan Motzfeldt*, der var medstarter af gruppen og igennem 4–5 år aktivt har bidraget til udvidelse af repertoiret. Vort første samarbejde gjaldt en julesang, som skulle uropføres ved Danmarks radios årlige „Julehilsen til Grønland, 1963“.

Vi manglede en grønlandsk julesang af nyere dato, fandt ingen, skrev altså en sammen. Melodien først, derefter teksten. Pludselig kom idéen om at lade englens juble deres „a-ja-ja“ i stedet for „alleluja“. Det var da noget nyt! Og det gav tilmed et herligt omkvæd, idet man kunne benytte et gammelt trommesangs-aja-ja som tematisk råstof. Jonathan blev begejstret og tog den senere kritik fra kirkelig grønlandsk side med sindsro. Nok var aja-ja et råb fra hedensk tid, men slige digteriske friheder må være tilladt ligeså vel, som Ernst Hansen maler Jesus siddende på Thulefjeldet med to eskimobørn i isbjørnebukser på skødet. Eller afrikanske kunstnere farver Jesusbarnet og Jomfru Maria sorte i ansigtet!

Grønlandertruppen MİK under en prøve med Knud Wissum ved flyglet.

Resultatet blev en enkel, letfattelig julemelodi, *âta inuvok Jisuse* („Se, Jesusbarnet er født“ – *Grønland kalder, III*), harmoniseret i let moderne stil og med et urgammelt grønlandsk motiv som omkvæd. Tekst og melodi er ganske nemme. Harmonierne kræver en smule arbejde og tilvænning. Det glædede os, at MİK's medlemmer omgående tog den til sig og har sunget den siden.

Jeg tror, man kunne nå langt frem imod en fornyelse af grønlandsk korsang, om man

- 1) fik interesseret nulevende danske komponister i at skrive musik til grønlandske tekster,
- 2) ofrede et par års grundig musikalsk uddannelse i Danmark på nogle talentfulde grønlandske lærere eller organister, f. eks. lod dem gennemgå et dirigentkursus i København med grønlanderkolet MİK som medium. Jeg er sikker på, at MİK's nuværende dirigent, *Svend Erik Nielsen* vil kunne få store resultater med et hold grønlandske vordende dirigenter, der så skulle vende hjem og starte nye kor i de grønlandske skoler.

- 3) sendte en musikædagog til Grønland for at lede et kursus i korvirksomhed, eksempelvis på Knud Rasmussens højskole.

At der *kan* nås resultater, viser følgende:

Jonathan Motzfeldt har allerede haft et frugtbart samarbejde med den fremtrædende danske komponist *Svend Erik Tarp* med to konkrete resultater til følge, nemlig sangene *uudlune nutâne* („Ung i Grønland“) og *inuait kalâtdlit* („Hyldest til det grønlandske folk“). Begge sange foreligger på grammofonplade med MIK (*Grønland kalder, V*), og på indlæggene kan læses om de nærmere omstændigheder, hvorunder disse nye grønlandske sange blev til.

Et par beviser på, at grønlændere kan yde fortræffeligt korarbejde skal nævnes. I 1960–61 satte den danske lærer, nuværende programsekretær i Danmarks radio, *Hemming Hartmann Petersen* en masse i sving som leder af Godthåbs seminariekor. En række udmærkede nye arrangementer blev indstuderet. Koret gjorde god fyldest til skolefester, årsrevy og ved radioudsendelser. Alle var klar over, at en professionel musiker var kommet til. De unge grønlændere sang rent og præcist, og man lyttede.

Men endnu mere glædeligt er det, at grønlænderen *Carl Berthel Lyng*e (programsekretær i Grønlands radio, tidligere medlem og medstarter af MIK) har evnet at skabe sit eget ungdomskor i Godthåb med en række radioudsendelser til følge. Carl Berthel Lyng er en habil kor-arrangør, der har tilegnet sig grundidéerne med MIK's arbejde og har forstået at videreføre dem på en meget personlig måde. Han er tillige en talentfuld dirigent og pianist. Det er folk af denne art, der tiltrænges, om grønlandsk kormusik ikke skal stagnere.

Erfaringsmæssigt skal man være meget kritisk med, hvilke sange man udsætter for kor, og hvilke sange man – i sin iver for at skabe nyt repertoire – skal lade urørt, fordi de hviler i sig selv. F. eks. bør man ikke indlade sig på at ny-arrangere *Gûterput* („Vor Gud i det høje“) ! Grønlænderne vil have Rasmus Berthelsens julesang på en ganske bestemt måde, og ingen djævel (eller engel) kan lave den tradition om ! En anden sang, som ikke kan „forbedres“, er *ukuardliivarissâ* („Den forsmåede brud“ – *Grønland kalder, I*), der består af et recitativ med firstemmigt kor-omkvæd. Her er der tilløb til et grønlandsk særpræg, som for enhver pris må bevares i sin traditionsbundne form. For god ordens skyld nævnes blot, at sange af denne art naturligvis heller ikke tåler instrumental ledsagelse.

Omvendt eksisterer der en række kvikke grønlandske tekster og melodier, der ligefrem råber på akkompagnement af instrumenter. Jeg tænker på *akajarkersimârdlutik kitatilerput* („Dværgenes sangdans“ fra Frederik Nielsens gendigtning af „Snehvide“ – *Grønland kalder, IV*) eller *kupangnavānguax* („Lille snespurv“) –

Grønland kalder, VI) eller Frederik Nielsens lystige *pavna kilagssuak* („Sangen om den grønlandske natur“ – *Grønland kalder, V*) og mange andre.

Interessant er det, at korenes renhed understøttes betydeligt af et eller flere instrumenter. Nu skal man ikke som på grammofonpladerne vente at finde en violinist som *Henry Hansen* eller en gruppe som *Henry Hansens spillemandskvartet* i Grønland i dag. Men folk med en *harmonika*, *guitar* og *bas* findes i de fleste større byer, og giver man bare et af disse instrumenter en obligatstemme, vil denne foruden at støtte renheden tilføre sangen ekstra humør eller ligefrem poetisk atmosfære. Tænk bare på, hvilken stemning en *mundharmonika* kan sprede. Der er både længsel, melankoli, store stille vidder, blånende fjorde og stjerneklare nætter i det lille instrument til 15 kr.! Eller tænk, hvilke underværker en *blokfløjte* kan gøre i forbindelse med en julesang!

Sommeren 1967 gennemførte *Danmarks Radios Drengekor* under ledelse af *Henning Elbirk* og undertegnede en lignende Grønlandsturné som MIK for nogle år siden. Mig bekendt var det første gang, et professionelt organiseret børnekor (3 lige stemmer) sang for et større grønlandsk forum. Det blev en oplevelse for begge parter med 17 koncerter på 13 døgn, og bogstavelig talt overalt var kirker og forsamlingshuse fyldt til bristepunktet. Som en særlig hilsen og hyldest til Grønland havde Radiodrengekorret indstudert en række grønlandske sange på originalsproget, og de gjorde naturligvis speciel lykke.

Under koncerterne slog det mig, at når især børnene var så glade for drengekorsets sange, måtte det bl. a. skyldes, at man mangler 3-stemmige kor-arrangementer af danske og grønlandske børnesange i Grønland. Hvad om man udgav et hefte med lette 3-stemmige satser, forsynet med både grønlandske og danske tekster? Idéen er oplagt: grønlandske lærere vil få en chance til at starte lokale kor, og danske skolekor en tiltrængt fornyelse af repertoiret med en række for dem ukendte grønlandske sange! (Se nodeeksemplet).

Forhandlinger er allerede indledt med henblik på udsendelsen af en sådan nodepublikation. Det ser ud til, at behovet er stort i begge landsdele.

I det hele taget er det nok på tide, om der snarest udsendes nogle gode brugshefter med grønlandske korsange i revideret udgave (både for 3 lige stemmer og for blandet kor, evt. med becifringer til akkompagnement).

Måtte disse betragtninger, der til tider kan virke nok så brutale, blive opfattet som et velmenende råd fra en, som i årevis har beskæftiget sig med grønlandsk musik og holder meget af Grønland.

Måtte den grønlandske fru Musica – i disse udviklingsår – ikke nøjes med en tilskuerplads!